

УДК 94(477.46)»19»

DOI: 10.31651/2413-8142-2021-25-Svyaschenko

З. В. Священко

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5845-3115>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/B-5144-2019>

e-mail: szv090808@gmail.com

Бібліографічний опис для цитування: Священко З. В. Внесок місцевих комітетів Особливої наради з питань сільськогосподарської промисловості у розробку основ нової аграрної політики на початку XX ст. (на матеріалах Уманського повіту). *Український селянин*. 2021. Вип. 25. С. 51-56. doi: 10.31651/2413-8142-2021-25-Svyaschenko

ВНЕСОК МІСЦЕВИХ КОМІТЕТІВ ОСОБЛИВОЇ НАРАДИ З ПИТАНЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У РОЗРОБКУ ОСНОВ НОВОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПОЧАТКУ XX СТ. (НА МАТЕРІАЛАХ УМАНСЬКОГО ПОВІТУ)

У статті проаналізовано діяльність Уманського повітового комітету Особливої наради з потреб сільськогосподарської промисловості. Доведено, що потреба в реорганізації аграрної політики по-своєму сприймалася членами комітету. Вони зауважили, що для виходу з кризи сільського господарства насамперед потрібно усунути культурні, правові, фінансові та економічні проблеми.

Ключові слова: селянство, аграрне питання, Особлива нарада, місцеві комітети, Уманський повіт.

Постановка проблеми. Наприкінці XIX – на початку XX ст. сільське господарство Російської імперії потребувало ефективних реанімаційних дій. Аграрна політика, аграрне питання із суто економічної проблеми перетворилися й на політичну. Потреба в реорганізації аграрної політики по-своєму, але усвідомлювалася урядовими колами Російської імперії. Під дією об'єктивних та суб'єктивних факторів 22 січня 1902 р. Микола II підписав указ про створення Особливої наради з потреб сільськогосподарської промисловості, на яку покладалося напрацювати основні принципи нової аграрної політики. Очолив її тодішній міністр фінансів С. Вітте.

Для якісного інформаційного забезпечення роботи 9 лютого 1902 р. було прийнято рішення про створення структурного підрозділу Особливої наради – місцевих комітетів. За задумом, останні мали представляти собою специфічну колегію на чолі з відповідальним перед урядом керівником. Комітети поділялися на повітові та губернські. Перші очолювали повітові предводители дворянства, другі – губернатори. Всього було зорганізовано 618 комітетів. Із них 82 – губернські, 536 – повітові. Із останніх 50 губернських та 490 повітових комітетів діяло на Європейській території Російської імперії [1, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність місцевих комітетів Особливої наради з потреб сільськогосподарської промисловості активно вивчали дореволюційні дослідники [2-4], через ідеологічні табу поверхово і фрагментарно – радянські [5; 6], вивчають сучасні вітчизняні [7; 8] та російські науковці [9-12]. Разом із тим,

вітчизняні дослідники ще недостатньо вивчили діяльність окремих місцевих комітетів «Особливої наради», зокрема, Уманського повітового комітету, поза увагою залишається з'ясування регіональних особливостей в їх діяльності.

Мета статті. Автор статті ставить за мету з'ясувати регіональні особливості у діяльності місцевих комітетів Особливої наради з потреб сільськогосподарської промисловості та їх внеску у розробку основ нової аграрної політики на початку XX ст. на матеріалах Уманського повітового комітету.

Виклад основного матеріалу. Повітові комітети виконували так звану «чорнову роботу», тобто збирали інформацію про потреби, проблеми сільського господарства на рівні повіту. Далі передавали її для узагальнення до губернського комітету. Члени останнього отриману розрізнену інформацію зводили у єдине ціле. У такий спосіб вимальовувалася цілісна картина з урахуванням регіональних особливостей по всій Російській імперії. Стосовно функцій повітових та губернських комітетів, то їх точно у своєму виступі сформулював С. Вітте: «Очікувати від місцевих сил розробки питань неможливо. Допомога місцевих сил фахівцям не потрібна. Я місцевому елементу придаю значення лише у сенсі поповнення програми: можливо, ми обійдемо увагою питання, які є важливими на місцевому рівні, але нам невідомі» [13, 79-80].

Створюючи цей структурний підрозділ, члени Особливої наради вирішували ще одну проблему – вони діяльності Особливої наради надавали характеру контрольованої публічності. На нашу думку, такий крок за тогочасних умов був виявом справжнього лібералізму. Окрім того, як можна було

вирішувати селянське питання без тих кому власне адресувалося його вирішення – безпосередніх сільгоспвиробників.

Формування кадрового складу комітетів покладалося на їхніх керівників. Якихось чітких інструкцій стосовно цього питання розроблено не було. Члени Особливої наради запропонували керівникам комітетів при вирішенні кадрових питань керуватися тим, що інформація про потреби, проблеми сільського господарства того чи іншого повіту чи губернії має надходити від якомога більшої кількості компетентних у цій справі осіб. Рекомендувалося отримувати інформацію «не лише від земських діячів, але і місцевої адміністрації, дворянства, і навіть окремих фахівців із тієї чи іншої справи» [1, 5-6].

Так, Уманський повітовий комітет нараховував 24 особи, перевага належала дворянам та землевласникам. Їхня частка у складі повітового комітету становила 9 осіб, тобто 1/3. Серед членів комітету ми бачимо мирових посередників, волосних старшин, губернського секретаря, а також директора Уманського землеробського училища та головного садівника Уманського Царициного саду [14, 1051]. Головою комітету став Голова Умансько-Звенигородського з'їзду мирових посередників Л. Турчанович. Комітет розпочав свою роботу 29 липня 1902 р. Всього було проведено 8 засідань: 29 липня, 28 серпня, 29 вересня, 1, 7, і 15 листопада та 12 грудня.

Перших два засідання були присвячені знайомству з основними пунктами програми «Особливої наради з питань сільськогосподарської промисловості». На інших предметом обговорення був детальний розгляд питань програми та заслуховування доповідей, підготовлених окремими членами комітету. Серед доповідачів були В. Косовський, Моравський, Розе, Ю. Ланцький, Ю. Бржозовський. Доповідь Ю. Бржозовського не обговорювалась на засіданнях комітету, оскільки в ній порушувалися питання, які не входили до програми «Особливої наради».

Зауважимо, що члени місцевих комітетів здебільшого творчо підходили до запропонованої їм програми. Незавжди вони погоджувалися з нею, вносили свої пропозиції, розширювали її зміст тощо. Так, згадуваний вище уманський поміщик Ю. Кораб-Бржозовський, який був членом Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, зазначав, що програма «Особливої наради» включала пункти, які для окремих регіонів не мають великого значення, не передбачає питань важливих для тих чи інших куточків імперії [14, 1071]. Уже на першому своєму засіданні Уманський комітет визначив питання, які, не мали для Уманського повіту суттєвого значення. Серед питань, які на думку Ю. Кораб-Бржозовського, мали б бути вирішені, ми бачимо створення таких умов, за яких селяни мали б зрозуміти необхідність підвищення рівня знань, а також боротьба з пияцтвом. Апелюючи до прикладу Сполучених Штатів, він вважав, що на всій території імперії мали б бути заборонені всі заклади, які

продають алкоголь. Разом із тим, автор висловив думку про те, що влада не піде на подібний крок. Як аргумент він наводив запровадження винної монополії та значні фінансові збитки, яких зазнала держава [14, 1072].

Поряд із вищезазначеними причинами, які заважали розвитку селянських господарств – відсутність потреби в освіченості та пияцтво, – уманський поміщик називав і третій фактор, який, на його думку, значно гальмував розвиток дрібних власників – це велике землеволодіння, малоземелля і безземелля селян та непосильний податковий тягар [14, 1073].

Із праць Уманського повітового комітету ми бачимо, що була проведена значна робота зі збору інформації, яка стосувалася різних сторін життя повіту. Було досить детально проаналізовано стан народної освіти в повіті та зроблено висновок про необхідність покращення системи освіти простого народу і, зокрема, селян [14, 1046]. Значна увага приділялась організації сільськогосподарських виставок, екскурсій для селян з метою знайомства з кращим досвідом господарювання, продажу сортового насіння тощо [14, 1049].

Члени Уманського повітового комітету детально проаналізували негативні наслідки існування в краї громадівського землеволодіння, серед яких були названі часті переділи землі та підкупи і зловживання, які мали місце при їх проведенні. Існування громадівського землеволодіння в краї, де населення надавало перевагу відокремленому, особистому господарюванню ними названо «історичним непорозумінням, створеним штучно, притому в недавній час» [14, 1051]. Витоки громадівського землеволодіння члени комітету пов'язували з існуванням у краї військових поселень, тому воно існує в повіті виключно у селах колишніх військових поселень, які з часом отримали статус державних селян.

Розділяючи погляди представників селян, члени комітету погоджувалися із тим, що лише із ліквідацією громади можливі покращення в становищі селян [14, 1051]. Крім цього вони зауважили, що для виходу з кризи сільського господарства насамперед потрібно усунути культурні, правові, фінансові та економічні проблеми.

Члени комітету перевагу надавали розвитку хутірського господарства в краї. На їх думку, для розвитку хутірського господарства, крім скасування громадівського землеволодіння та спільної толоки, потрібно внести зміни до законодавства: а) до закінчення викупної операції дозволити господарювати вимагати від громади виділення його наділу в одному місці; б) допускати спільний розподіл і об'єднання польових наділів за вимогою половини домогосподарств із наданням бажаним вільного вибору залишити на старому місці чи перенести на нові ділянки своє майно (господарські споруди тощо – авт.); в) повний розпуск громади дозволяти за згоди 2/3 домогосподарств, які мають право на розподіл всього польового наділу [14, 1052]. Члени

комітету вважали, що при розподілі наділів потрібно враховувати оцінку земель за їх якість.

Значну увагу членами комітету було приділено проблемі переселень на вільні землі. Члени комітету констатували незадовільну постановку цього важливого питання на державному рівні, наслідком чого були часті повернення переселенців на батьківщину [14, 1053]. Вони наголошували на тому, що переселенці, які поверталися назад, здебільшого були повністю розорені, так як на момент переїзду розпродавали все своє майно, збираючи кошти для переселення. Повернувшись додому, вони ставали тягарем для громади, яка змушена була їх прихистити [14, 1053].

У полі зору Уманського повітового комітету були питання пов'язані з боротьбою з ярами, сільськогосподарськими шкідниками, розведенням лисиць, забрудненням водоймищ цукровими заводами, яких у краї було чимало (за даними комітету – 6), а також страхування худоби, ветеринарною допомогою. Члени комітету приділяли увагу і питанням необхідності метеорологічних спостережень та створенню метеорологічних станцій.

Значною проблемою для Уманського повіту, на думку членів комітету, були пожежі. Вони запропонували ряд заходів, спрямованих на їх подолання. Серед них пропозиція довести оцінку селянського двору за обов'язковим губернським страхуванням до 200 руб., оскільки тодішня оцінка в 30 руб. не вирішувала проблем можливих погорільців. Пропонувалося також запровадити чергування дорослих у робочий час з метою виявлення пожежі [14, 1057].

З «Праць місцевих комітетів» бачимо, що значною проблемою в той час була проблема бездоріжжя, що, на думку членів комітету, шкодило розвитку сільського господарства і торгівлі. Комітет зробив висновок, що причиною поганого утримання ґрунтових доріг була тогочасна натуральна повинність. Вони запропонували замінити натуральну дорожню повинність грошовою з тим, щоб гроші, які будуть надходити від неї, використовувати на ремонт та будівництво нових (моцених) доріг [14, 1059].

Вказували члени комітету і на незадовільну роботу поштового і телефонного зв'язку, вважаючи за необхідне налагодити і цю ділянку роботи шляхом відкриття нових поштових станцій та проведенням телефонного зв'язку.

Значне місце в роботі комітету посідали питання, пов'язані з кредитуванням дрібних сільгоспвиробників. З приводу закладів дрібного кредиту, члени комітету зазначали, що у тому вигляді, в якому вони створені в губернії і, зокрема, в Уманському повіті, – у вигляді сільських банків, – вони далеко не виправдовують свого призначення. І справа не в кількості банків, а в організації їх роботи. В Уманському повіті, за даними членів комітету, існувало 17 закладів дрібного кредиту для селян, із них два ощадних товариства, два волосних банків і 13 сільських банків. Щодо сільських банків, то більшість із них мали незначний капітал – в декілька сотень рублів, збільшення основного капіталу відбувалося

дуже повільно. Їх розвиток гальмувався некомпетентним керівництвом, бюрократією, хабарництвом тощо. Ці банки практично не були контрольовані урядом. Зовсім іншим був стан справ у волосних банках, які мали більший основний капітал, контролювалися владою та громадськістю, на чолі них стояли компетентні керівники. Члени комітету вважали за необхідне посилити контроль за діяльністю банків усіх типів, зокрема сільських, з боку Міністерства фінансів, а також висловлювалися на користь волосних банків, які були більш-менш доступні селянам [14, 1061].

Значна увага Уманським повітовим комітетом приділялася розширенню меліоративного кредиту. Члени комітету зазначили, що видача позик на покращення ведення сільського господарства була незначною, тому, на їх думку, бажано як розширити кредитування, так і, можливо, полегшити його отримання. Для потреб сільських господарів повіту, вважали члени комітету, потрібні позики для придбання добрив, для лісопосадок у місцях, де багато ярів, для розширення садівництва, на покращення тваринництва та, що досить важливо, на облаштування хутірського господарства. Разом із тим, необхідним є також зменшення залізничного тарифу на перевезення добрив та інших матеріалів, необхідних для покращення ведення сільського господарства.

На думку членів Уманського повітового комітету, для покращення стану справ у сільському господарстві регіону потрібно було організувати організувати сільськогосподарські гуртки, в яких варто об'єднати господарів і селян для спільного покращення ведення господарства, купівлі і збуту продукції, які мали б бути під наглядом сільськогосподарських товариств та стати свого роду підрозділом останніх [14, 1062]. Справі поширення вдосконалених методів ведення сільського господарства, на думку комітету, повинні слугувати товариства, сільськогосподарські школи, які могли б облаштовувати показові поля для того, щоб зацікавити сільгоспвиробників у покращенні своєї праці. Потрібно лише, зауважували члени комітету, щоб ці показові поля носили суто практичний характер, щоб на них демонструвалося лише все те, що перевірено і мало користь для своєї місцевості. Дослідні поля, які використовуються у наукових цілях, повинні створюватись при школах вищого типу. Таке поле, зазначали члени комітету, найближчим часом мало бути створене при Уманському училищі землеробства і його достатньо для Уманського і сусідніх повітів [14, 1062].

Облаштування сільськогосподарськими товариствами мережі складів сільськогосподарських знарядь праці, доступних за ціною для селян, дало б можливість купувати селянам кращі знаряддя праці, машини, насіння, придатні для використання у даному регіоні. При таких складах бажано було б облаштувати майстерні для ремонту машин і, звичайно ж, залучити фахівців, які могли б ремонтувати машини [14, 1062].

Члени комітету надавали рекомендації щодо розвитку окремих галузей сільського господарства, звертали увагу на місцеву специфіку. В цьому плані значну увагу було приділено вирощуванню цукрового буряка, що було досить поширеним на території Уманського повіту. Як зазначали члени комітету, вирощуванням цукрового буряка в повіті займали не лише поміщики, а й селяни, які, працюючи на цукрових плантаціях власників, засвоїли технологію вирощування цієї культури. Однак, на жаль, значна експлуатація селян цукровими заводами не приносила їм тих прибутків, які вони могли б мати за інших умов (маються на увазі умови прийняття продукції заводами від селян).

Члени комітету звертали увагу і на становище у традиційному для краю винокурінні, розвиток підприємств якого із запровадженням державної монополії на продаж спирту занепав. Члени комітету зазначали, що винокурні заводи, особливо сільськогосподарського типу, мають велике значення для розвитку сільського господарства регіону, оскільки крім того, що приносять власникам безпосередній прибуток від продажу спирту, вони є місцями переробки сировини, дають корми для відгодівлі худоби, а також є фабрикою виробництва органічних добрив.

Незадовільне становище деяких винокурних заводів загалом і Уманського повіту зокрема є, на думку членів комітету, зумовлене урівнянням ціни на спирт без врахування матеріалу, з якого він виробляється. Справа в тому, що в Уманському повіті вироблявся хлібний спирт, тому було рекомендовано виправити помилку і нормувати ціну на спирт залежно від сировини, з якої його викурювали [14, 1065].

У полі зору членів Уманського повітового комітету були також питання, які стосувалися правового статусу селян та судоустрою, зокрема, було піддано критиці залежність селянського суду від адміністративних властей. Членами комітету було запропоновано створення виборного селянського суду на чолі із суддею, що має спеціальну освіту та моральну стійкість [14, 1068-1069].

Отже, констатуємо, що місцеві комітети здійснили титанічну роботу, забезпечивши Особливу нараду здебільшого об'єктивною інформацією про проблеми у сільському господарстві. Їхня робота завершилася у 1903 р. виданням 58 томів «Праць місцевих комітетів». Праці відіграли помітну роль у роботі Особливої наради. З одного боку, вони дозволили скласти цілісне уявлення про стан у сільському господарстві різних регіонів Російської імперії. З іншого – були своєрідною доказовою базою під час обговорення питань і прийняття відповідних рішень під час засідань Особливої наради. Високу позитивну оцінку «Праць місцевих комітетів» отримали від С. Вітте. Він говорив про те, що ці матеріали відіграли ключову роль у становленні його власної позиції. Голова Особливої наради відверто заявляв: «Я б не наважився

заперечити багатьом авторитетним судженням, що висловлювалися на Нараді. Однак якщо це робив і роблю тепер, то лише тому, що надаю великого значення голосу місцевих людей» [15, 2-3].

Водночас ми не вважаємо за доцільне гіперболізувати роль і значення «Праць місцевих комітетів», їхній надмірний вплив на роботу Особливої наради. Питання не в тому, що ці матеріали неякісні чи складені непрофесійно. Як історичне джерело вони надзвичайно цінні. Проблема полягає в іншому – в політичній системі, яка існувала в Російській імперії на початку ХХ ст. Остання, зважаючи на її природну сутність, не була налаштована на діалог із громадськістю, з широкими народними верствами. Більше того, останні так само не могли цивілізовано, без застосування сили, впливати на рішення, що приймалися владою, взагалі бути почутими. Тому, попри всю цінність та інформативну насиченість, «Праць місцевих комітетів» об'єктивно ні на що вплинути не могли, оскільки громадська думка у тогочасній російській державі ігнорувалася.

Висновки. Таким чином, діяльність повітових комітетів, була результативною. Вони виконали покладену на них місію – забезпечили Особливу нараду об'єктивною інформацією про стан справ у сільському господарстві країни. Уманський повітовий комітет розглянув ряд питань, які стосувалися покращення стану сільського господарства регіону: стан народної освіти, ветеринарна допомога, розвиток винокуріння, необхідність боротьби з ярами, сільськогосподарськими шкідниками, забрудненням водоймищ цукровими заводами. Члени комітету приділили увагу і питанням необхідності метеорологічних спостережень та створенню метеорологічних станцій і сільськогосподарських товариств. Значною проблемою для Уманського повіту, на дамок членів комітету, були пожежі, бездоріжжя тощо. Значне місце в роботі комітету посідали питання, пов'язані з кредитуванням дрібних сільгоспвиробників та питання, які стосувалися правового статусу селян та судоустрою.

Члени Уманського повітового комітету детально проаналізували негативні наслідки існування в краї громадівського землеволодіння: часті переділи землі та підкупи і зловживання, які мали місце при їх проведенні. Розділяючи повною мірою погляди селян, члени комітету погоджувались із тим, що лише із ліквідацією громади можливі покращення в становищі селян. Перевагу члени комітету надавали розвитку хутірського господарства в краї.

Отже, потреба в реорганізації аграрної політики по-своєму сприймалася членами комітету, разом із тим, вони зауважили, що для виходу з кризи сільського господарства насамперед потрібно усунути культурні, правові, фінансові та економічні проблеми.

Фінансування. Автор не отримав жодної фінансової підтримки для проведення досліджень та написання статті.

Список використаної літератури та джерел:

1. Всеподданнейший отчет по Особому совещанию о нуждах сельскохозяйственной промышленности 1902–1904 гг. С-Пб., 1904. 140 с.
2. Билимович, А.Д. (1904). *Крестьянский правопорядок по трудам местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности*. К.: Тип. Императорского университета им. Св. Владимира. 60 с.
3. Риттих, А.А. (1903). *Зависимость крестьян от общины и мира*. СПб.: Тип. В.Ф.Киршбаума. 217 с.
4. Шидловский, С.И. (1905). *Общий обзор трудов местных комитетов*. СПб. 239 с.
5. Сидельников, С.М. (1980). *Аграрная политика самодержавия в период империализма*. М.: Издательство Московского университета. 289 с.
6. Симонова, М.С. (1987). *Кризис аграрной политики царизма накануне первой российской революции*. М.: Наука. 254 с.
7. Герасимчук, О.В. (2009). Дискусії в Чернігівських місцевих комітетах щодо впливу общинного землеволодіння на становище сільського господарства. *Сумська старовина*. № XVIII–XXIX. С. 28–42.
8. Священко, З.В. (2014). Створення та принципи діяльності місцевих комітетів Особливої наради з питань сільськогосподарської промисловості. *Слов'янський вісник: збірник наукових праць*. Серія «Історичні та політичні науки». Випуск 19. Рівне. С. 64–67.
9. Дитрих, И.И. (2006). Участие псковских земцев в работе местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности. *Псков*. № 24. С. 116–119. URL : cyberleninka.ru/article/n/uchastie-pskovskih-zemtsev-v-rabote-mestnyh-komitetov-o-nuzhdah-selskohozyaystvennoy-promyshlennosti
10. Либуркин, В.М. (1988). *Деятельность местных комитетов Особого совещания о нуждах сельскохозяйственной промышленности и их влияние на развитие общественно-политической жизни Сибири начала XX в.*: Дис... канд. ист. н.: 07.00.02. М. 298 с.
11. Лебедев, В. (2001). Местные комитеты Особого совещания о нуждах сельскохозяйственной промышленности (1902 – 1904гг.). *Отечественная история*. № 5. С. 58–69.
12. Щербакова, И. (2003). *Особое совещание о нуждах сельскохозяйственной промышленности и Редакционная комиссия Министерства внутренних дел как альтернативные центры обсуждения крестьянского вопроса в начале XX века (1902–1905 гг.)*: Дис... канд. ист. н.: 07.00.02. М. 192 с.
13. РДА. Ф. 1233. Особое совещание о нуждах сельскохозяйственной промышленности при Государственном Совете. Оп. 1. Спр. 9. Стенограммы заседаний Особого совещания о нуждах сельскохозяйственной промышленности. т. 1. 02.02.1902. 24.02.1902. 396 арк.
14. Труды местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности. Т. XV. Киевская губерния. С-Пб, 1903. 1148 с.
15. Протокол № 26. *Протоколы заседаний Особого совещания по нуждам сельскохозяйственной промышленности*. С-Пб., 1905. 450 с.

References:

1. Vsepoddanneyshiy otchet po Osobomu soveshchaniyu o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti 1902–1904 gg. [The most compassionate report on the Special meeting on the needs of the agricultural industry in 1902-1904.]. S-Pb., 1904 [in Russian].
2. Bilimovich, A.D. (1904). *Krestyanskiy pravoporyadok po trudam mestnykh komitetov o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti* [Peasant law and order according to the works of local committees on the needs of the agricultural industry]. K.: Tip. Imperatorskogo universiteta im. Sv. Vladimira [in Russian].
3. Rittikh, A.A. (1903). *Zavisimost krestyan ot obshchiny i mira* [Peasants' dependence on the community and the world]. SPb.: Tip. V.F.Kirshbauma [in Russian].
4. Shidlovskiy, S.I. (1905). *Obshchiy obzor trudov mestnykh komitetov* [General overview of the proceedings of local committees]. SPb [in Russian].
5. Sidelnikov, S.M. (1980). *Agrarnaya politika samoderzhaviya v period imperializma* [Agrarian policy of autocracy in the period of imperialism]. M.: Izd-vo Moskovskogo un-ta. [in Russian].
6. Simonova, M.S. (1987). *Krizis agrarnoy politiki tsarizma nakanune pervoy rossiyskoy revolyutsii* [The crisis of the tsarist agrarian policy on the eve of the first Russian revolution]. M.: Nauka [in Russian].
7. Herasymchuk, O.V. (2009). *Diskusii v Chernihivskykh mistsevykh komitetakh shchodo vplyvu obshchynnoho zemlevolodinnia na stanovyshe silskoho hospodarstva* [Discussions in Chernihiv local committees on the impact of communal land tenure on the state of agriculture]. *Sumska starovyna*. № KhVIII–KhKhIkh. 28–42. [in Ukrainian].
8. Sviashchenko, Z.V. (2014). *Stvorennia ta pryntsypy diialnosti mistsevykh komitetiv Osoblyvoi narady z pytan silskohospodarskoi promyslovosti* [Establishment and principles of activity of local committees of the Special Meeting on Agricultural Industry]. *Slovianskyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats*. Seriya «Istorychni ta politychni nauky». Vypusk 19. Rivne. 64–67. [in Ukrainian].
9. Ditrikh, I.I. (2006). *Uchastie pskovskikh zemtsev v rabote mestnykh komitetov o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti* [Participation of the Pskov zemstvo workers in the work of local committees on the needs of the agricultural industry]. *Pskov*. № 24. 116–119. Retrieved from: cyberleninka.ru/article/n/uchastie-pskovskih-zemtsev-v-rabote-mestnyh-komitetov-o-nuzhdah-selskohozyaystvennoy-promyshlennosti [in Russian].
10. Liburkin, V.M. (1988). *Deyatelnost mestnykh komitetov Osobogo soveshchaniya o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti i ikh vliyanie na razvitie obshchestvenno-politicheskoy zhizni Sibiri nachala XX v.* [The activities of local committees of the Special meeting on the needs of the agricultural industry and their impact on the development of social and political life in Siberia at the beginning of the 20th century]: *Candidate's thesis*. M. [in Russian].
11. Lebedev, V. (2001). *Mestnye komitety Osobogo soveshchaniya o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti (1902 – 1904gg.)* [Local Committees of the Special Meeting on the Needs of the Agricultural Industry (1902–1904)]. *Otechestvennaya istoriya*. № 5. 58–69. [in Russian].
12. Shcherbakova, I.K. (2003). *Osoboe Soveshchanie o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti i Redaktsionnaya komissiya Ministerstva vnutrennikh del kak alternativnye tsentry obsuzhdeniya krestyanskogo voprosa v nachale KhKh veka (1902 – 1905 gg.)* [The Special Meeting on the needs of the agricultural industry and the Drafting Committee of the Ministry of the Interior as alternative centers for discussing the peasant issue in the early twentieth century (1902 – 1905)]. *Candidate's thesis*. M. [in Russian].

13. RDIA. F. 1233. Osoboe soveshchanie o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti pri Gosudarstvennom Sovete [Special Meeting on the Needs of the Agricultural Industry under the Council of State]. Op. 1. Spr. 9. Stenogrammy zasedaniy Osobogo soveshchaniya o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti. t. 1. 02.02.1902. 24.02.1902. 396 ark. [in Russian].

14. Trudy mestnykh komitetov o nuzhdakh selskokhozyaystvennoy promyshlennosti [Proceedings of local committees on the needs of the agricultural industry]. T. KhV. Kievskaya guberniya. S-Pb, 1903 [in Russian].

15. Protokol № 26 [Protocol № 26]. *Protokoly zasedaniy Osobogo soveshchaniya po nuzhdam selskokhozyaystvennoy promyshlennosti*. S-Pb., 1905 [in Russian].

Zinaida V. Svyaschenko

Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of World history and Methods of teaching, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5845-3115>

ResearcherID: B-5144-2019 (<http://www.researcherid.com/rid/B-5144-2019>)

e-mail: szv090808@gmail.com

Bibliographic Description of the Article: Svyaschenko, Z. (2021). Contribution of local committees of the special meeting on agricultural industry in the development of the fundamentals of the new agricultural policy in the early 20th (on the materials of Uman county). *Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 25, 51-56. (In Ukrainian). doi: 10.31651/2413-8142-2021-25-Svyaschenko

CONTRIBUTION OF LOCAL COMMITTEES OF THE SPECIAL MEETING ON AGRICULTURAL INDUSTRY IN THE DEVELOPMENT OF THE FUNDAMENTALS OF THE NEW AGRICULTURAL POLICY IN THE EARLY 20th (ON THE MATERIALS OF UMAN COUNTY)

Introduction. *The article analyzes the activities of the Uman County Committee of the Special Meeting on the needs of the agricultural industry. It is stated that the local committees have generally done a titanic job, providing the Special Meeting with mostly objective information about the problems in agriculture. Their work was finished in 1903 with the publication in the same year of 58 volumes of «Proceedings of Local Committees». The papers played a prominent role in the work of the Special Meeting. On the one hand, they allowed to form a holistic view of the state of agriculture in different regions of the Russian Empire. On the other hand, they were a kind of evidence base during the discussion of issues and the adoption of appropriate decisions during the meetings of the Special Meeting.*

Purpose. *Clarification of regional features in the activities of local committees of the Special Meeting on the needs of the agricultural industry and their contribution to the development of the foundations of the new agricultural policy in the early twentieth century: on the materials of the Uman County Committee.*

Results. *It is noted that the Uman County Committee considered a number of issues related to the improvement of agriculture in the region. Among them are the state of public education, veterinary care, the development of distilling, the need to combat ravines, agricultural pests, pollution of water bodies by sugar factories. The members of the committee also paid attention to the need for meteorological observations and the establishment of meteorological stations, the establishment of agricultural societies. According to the members of the committee, fires, impassability, etc. were a significant problem for Uman County. Issues related to lending to small farmers played a significant role in the work of the committee.*

The views of the Uman County Committee on the existence of the community are analyzed and it is noted that the members of the Uman County Committee analyzed in detail the negative consequences of the existence of communal land tenure in the region. While fully sharing the views of the peasants, the members of the committee agreed that only with the liquidation of the community could improve the situation of the peasants. The members of the committee preferred the development of the farm in the region.

Conclusion. *That the need to reorganize agricultural policy was perceived in its own way by the members of the committee, however, they noted that in order to overcome the crisis of agriculture, first of all it is necessary to eliminate cultural, legal, financial and economic problems.*

Key words: *peasantry, agrarian question, Special meeting, local committees, Uman district.*

Received 17.02.2021

Accepted 18.05.2021